

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.153
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка

79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидатки юридичних наук, доцентки
ЗАЙЦЕВОЇ-КАЛАУР ІННИ В'ячеславівни на дисертаційне дослідження
ХОЛЯВКИ Софії Володимирівни на тему: «Цивільно-правові договори у
сфері інноваційної діяльності», подане на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю
081 Право у галузі знань 08 Право**

Докладне вивчення і критичний аналіз тексту поданої на рецензування дисертації, а також наукових праць дисертантки, опублікованих за її темою, дають підстави стверджувати, що нею проведено ґрунтовний науково-правовий аналіз теми дослідження, актуальної в теоретичному і практично-прикладному аспекті, а сформульовані рекомендації, пропозиції та висновки становлять наукову новизну і можуть бути предметом обговорення.

Актуальність дисертаційного дослідження.

Інновація - визначальний індикатор позитивної динаміки суспільних процесів, магістральна рушійна сила конкурентоспроможності кожної країни. Переконливим доводом цього служить процес євроінтеграції України, одним із завдань якого є високотехнологічна інновація економіки країни. Водночас, інновація - це вагомий фактор забезпечення незалежності та суверенітету держави. Невиправдана війна росії проти України переконливо доводить перевагу інновації військового потенціалу над його кількісними характеристиками.

Базовим підґрунтям інноваційного типу розвитку суспільних відносин є сформоване у державі правове регулювання здійснення інноваційної діяльності, ключовим у якому є цивільно-правовий договір, як індивідуальний регулятор

поведінки суб'єктів інноваційної діяльності. Сьогодні всі етапи такої діяльності опосередковуються договірними моделями поіменованого та непоіменованого типу, кожен з яких потребує належного наукового аналізу та осмислення крізь призму здійснення інноваційної діяльності.

З огляду на сказане дисертаційне дослідження С. В. Холявки є актуальним та затребуване станом сьогоденням інноваційної діяльності.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Наукову та практичну цінність дисертації засвідчує її виконання в межах плану науково-дослідної тематики кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка на 2016–2018 роки «Проблеми уніфікації цивільного законодавства України з правом ЄС» (державний реєстраційний номер: 0116U001703), на 2019–2021 роки «Новелізація цивільного та цивільного процесуального права в умовах реформи судочинства» (державний реєстраційний номер: 0119U002358) та на 2022–2024 роки «Концептуальні засади рекодифікації цивільного законодавства України» (державний реєстраційний номер: 0122U200330).

Тему дослідження «Цивільно-правові договори у сфері інноваційної діяльності» затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 27/10 від 26 жовтня 2016 р.).

Вищевикладене обумовлює своєчасність дослідження особливостей цивільно-правових договорів у сфері інноваційної діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження Холявки Софії Володимирівни є науково обґрунтованими, у своїй переважній більшості мають переконливий характер. Рецензована робота характеризується науковою новизною, критичним і творчим підходом авторки до вирішення досліджуваних у роботі проблем, широким використанням наукових першоджерел з цивільного права і права інтелектуальної власності, а також матеріалів судової практики.

Поставлені авторкою мета і завдання дисертаційного дослідження (с. 21–22) у цілому розкриті.

Дисертанткою обрано вдалу архітектоніку, яка дозволила їй всебічно та послідовно розкрити обрану тематику. Як і належить ґрунтовній кваліфікаційній науковій праці, дисертаційне дослідження розпочинається зі вступу, містить у собі три розділи, що композиційно складаються із дев'яти підрозділів. Наприкінці роботи сформульовано загальні висновки, а також список використаних джерел (263 найменування, 15 із яких - іноземні).

Варто вказати на переважно критичний підхід авторки до опрацювання джерельної бази, якому властиві глибокий аналіз досліджуваного матеріалу, уживання коректної наукової полеміки з іншими науковцями та високий рівень аргументації власного підходу до формулювання тих чи інших положень, висновків і пропозицій, що свідчить про наукову зрілість дослідниці, її обізнаність з наявними у науці і правозастосовній практиці проблемами та високу загальнонаукову культуру.

Дисертаційне дослідження С.В. Холявки базується на логічно-послідовній, системній і, в цілому, довершеній методологічній основі. Сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, які застосовує авторка при підготовці дисертації, дозволили виявити та вирішити комплекс теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із поглибленням наукових знань про динаміку договірних відносин у сфері інноваційної діяльності та особливості правового регулювання окремих видів договорів інноваційного характеру.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Результати дослідження пройшли належну апробацію, оскільки її основні теоретичні положення та висновки викладено в десяти наукових працях, зокрема в чотирьох наукових статтях, опублікованих у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України із юридичних наук, та в шістьох тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Дисертаційне дослідження виконано здобувачкою самостійно, усі сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень авторки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є одним з перших в Україні комплексним дослідженням цивільно-правових договорів у сфері інноваційної діяльності.

Проведене дослідження дало змогу внести ряд пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного цивільного законодавства України в частині правового регулювання цивільно-правових договорів у сфері інноваційної діяльності, підґрунтям яких слугували доктринальні засади у поєднанні з урахуванням досвіду вітчизняного правозастосування.

Стосовно багатьох проблем авторка висловлює свою позицію, наводить додаткові аргументи на користь вже висловлених в юридичній літературі поглядів учених та практиків, до позицій яких вона схиляється, а також вдається до обґрунтованої критики тих наукових поглядів, які на її думку є спірними.

Досліджуючи природу інновацій шляхом аналізу співвідношення понять «інновація» та «інноваційна діяльність» із урахуванням поняття «інноваційний продукт», авторка доходить правильного висновку, що результатом здійснення першого етапу інноваційної діяльності є створення об'єкта права інтелектуальної власності, який є базовим для інновації. Тоді цикл інноваційної діяльності переходить на другий етап, під час якого створена інновація впроваджується у виробництво чи у соціальну сферу, в результаті чого вже утворюється інноваційний продукт. Тобто цикл інноваційної діяльності можна умовно зобразити: діяльність – результат (інновація) – діяльність – результат (інноваційний продукт) (с. 36-37).

Серед аргументів, що спрямовані на удосконалення певних наукових суджень, теорій, положень підтримуємо позицію авторки про недоцільність вживання терміну «об'єкт інновацій», який часто вживається у науковій літературі, оскільки сама інновація вже є об'єктом – результатом інтелектуальної, творчої діяльності людини, доступним для сприйняття, та який відповідає ознакам інновацій (с.38).

Аналізуючи поняття, ознаки, види договорів у сфері інноваційної діяльності та їх місце в системі цивільно-правових договорів, схвального відгуку заслуговує висновок про те, що цивільно-правовий договір перестав виконувати лише функцію юридичного факту як підстави виникнення правовідносин, самого правовідношення та документа, а займає важливе місце в архітектурі джерел правового регулювання інноваційної діяльності. Договір є джерелом правового регулювання локального характеру, ефективним правовим засобом визначення

прав та обов'язків сторін, зокрема у сфері інноваційної діяльності (с.52). В роботі обгрунтовано, що договори сфері інноваційної діяльності, незважаючи на їх різноманітність і те, що всі вони за своєю правовою природою є цивільно-правовими договорами, притаманні єдність і взаємозв'язок, які обумовлюють виділення їх в окремий елемент системи договірної права – договори інноваційного характеру. При цьому системоутворюючими ознаками виступають юридична спрямованість, сфера застосування та предмет договору (с.56).

Авторкою вперше запропоновано класифікацію договорів інноваційного характеру за критерієм їх юридичної спрямованості на договори про створення інновацій, договори про трансфер інновацій та договори про спільну інноваційну діяльність; доведено, що договорами про трансфер інновацій є: ліцензійний договір; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; договір комерційної концесії (франчайзингу), інші договори (в тому числі непойменовані та змішані) щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності (с.61).

Досліджуючи суб'єктний склад договорів інноваційного характеру авторка звертає увагу на недосконалість законодавчого окреслення кола суб'єктів інноваційної діяльності, оскільки Законом України «Про інноваційну діяльність» не віднесено до кола суб'єктів інноваційної діяльності державу, державні органи та органи місцевого самоврядування, які беруть активну участь в інноваційних правовідносинах, в тому числі реалізуючи свої функції у межах здійснення державної інноваційної політики. У зв'язку з цим, обгрунтованою є пропозиція редакційних змін до ст. 5 даного закону (с. 67).

Зважаючи на специфіку договорів у сфері інноваційної діяльності, вірним є висновок, що будь-якому договору інноваційного характеру притаманний особливий суб'єктний склад, який визначено видом та природою договору, його змістом, спрямованістю і особливостями правового становища конкретного суб'єкта (зокрема, обсягом його правосуб'єктності) (с. 70).

Доречно підтримати обгрунтовану наукову позицію авторки розширити коло можливих учасників технопарків шляхом включення до них юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, в тому числі наукових

(науково-дослідних, науково-технологічних, науково-технічних, науково-практичних) установ, закладів вищої освіти та громадських наукових організацій (с.73).

В роботі додатково обґрунтовано положення про відмову використання в національному законодавстві поняття «підприємство», як суб'єкт правовідносин. Така наукова позиція є виправданою з огляду на рекодифікацію ЦК України та законодавчі тенденції в площині оптимізації суб'єктів майнових відносин (с.68).

Такої, що заслуговує уваги є позиція дисертантки, щодо правової визначеності умов договору про трансфер технологій, які визначені в абз.2 ч.1 ст. 19 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», оскільки з незрозумілих мотивів законодавець розділив умови таких договірних конструкцій на «істотні», та такі, що «повинні містити договори» (с. 88).

З позиції практики укладання договорів у сфері інноваційної діяльності позитивно сприймається висновок дисертантки про те, що форма конкретного договору інноваційного характеру буде залежати від наявності законодавчих вимог щодо форми, від виду та особливостей виконання договору, а також від вимог сторін. Також в залежності від наведених вище обставин відрізнятимуться і наслідки недотримання форми. У більшості випадків законом не встановлено спеціальних вимог до форми договорів інноваційного характеру, однак враховуючи особливості їх виконання, такі договори підлягають укладенню у письмовій формі (с. 90-91).

Досліджуючи правові наслідки порушення сторонами договірних зобов'язань у сфері інноваційної діяльності та основні способи захисту прав та інтересів учасників відповідних правовідносин авторка звертає увагу, що серед судових справ щодо невиконання умов ліцензійного договору найчастіше причиною спору стає несплата ліцензіатом платежів (роялті, паушального платежу) за користування будь-яким об'єктом інтелектуальної власності. Зважаючи на це, абсолютно вірно, дисертантка робить висновок про необхідність максимального захисту прав та інтересів правовласників з метою уникнення зловживань з боку ліцензіатів, зважаючи також, що несплата

ліцензіатами необхідних за договором сум і так несе для ліцензіара додаткові витрати на судовий спір і втрату часу (с.110).

Науково-практичний інтерес складає зроблений дисертанткою висновок про ризиковість договорів у сфері інноваційної діяльності. Враховуючи творчий характер договорів на виконання науково-дослідних робіт, їх наукоємність та неможливість точного передбачення імовірності досягнення запланованого сторонами результату, такі договори слід вважати алеаторними (ризиковими) (с.120).

Дещо нижчий ступінь алеаторності притаманний виконанню дослідно-конструкторських та технологічних робіт, тому у разі виявлення неможливості досягнення результату внаслідок обставин, що виникли не з вини виконавця, замовник зобов'язаний тільки відшкодувати витрати виконавця (с.120).

Аналізуючи особливості правового регулювання окремих видів договорів інноваційного характеру, дисертантка дійшла висновку, що серед досліджуваних договорів одне із основних місць займають договори про створення інновацій. Авторка пропонує до останніх віднести: договір на проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності а також змішані і непойменовані договори, які спрямовані на створення інноваційних об'єктів, які можна об'єднати узагальнюючою назвою «договори про створення інновацій» (с.123). Більше того, дисертантка вказує на можливість укладення невичерпної кількості непойменованих договорів інноваційного характеру, якими опосередковуватиметься створення або передання інновацій, що обумовлено складним та комплексним характером інноваційної діяльності, різноманітною правовою природою об'єктів права інтелектуальної власності, які є базовим елементом інновацій, різним ступенем готовності цих об'єктів до впровадження та комерціалізації (с.127).

У контексті дослідження договорів про трансфер інновацій доведено, що таким договорами слід вважати: ліцензійний договір; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; договір комерційної концесії (франчайзингу), інші договори (в тому числі непойменовані та змішані) щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності (с.135).

Вказані висновки дозволили авторці здійснити відповідний науковий аналіз, отримати нові висновки та запропонувати шляхи вдосконалення чинного законодавства.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертаційному дослідженні, становлять певний внесок у розвиток науки цивільного права, можуть застосовуватися у: – науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень договорів у сфері інноваційної діяльності; в освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Договірне право», «Право інтелектуальної власності»; у нормотворчому процесі для удосконалення актів цивільного законодавства; у правозастосовній діяльності судових органів – при вирішенні спорів, пов'язаних з договорами у сфері інноваційної діяльності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Поряд з низкою позитивних висновків, слід відзначити, що дисертація містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення дисертанткою під час прилюдного захисту та щодо яких рекомендується врахування зауважень офіційного опонента у разі продовження авторкою подальших наукових розвідок з тематики дисертації.

1. Так, чіткого та однозначного підходу потребує співвідносне використання у роботі понять «інтелектуальна» і «творча» діяльність. Так, у авторському визначенні інновації використано словосполучення «інтелектуальної, в тому числі творчої» (с. 23); на с. 38 у ході розгляду інновації як об'єкта вказані поняття використовуються також через кому, проте без уточнення «в тому числі» («інтелектуальної, творчої діяльності»), а на с. 64 інновацію запропоновано розглядати як «результат наукової, науково-технічної та іншої інтелектуальної творчої діяльності». Іноді у роботі поняття «інтелектуальна» використовується без поєднання з поняттям «творча» (с. 44).

Вказаний різнопрояв використання у дисертації понять «інтелектуальна» і «творча» не тільки не забезпечує автентичний підхід до моделювання дефініції «інновації» у новизні та висновках, але і унеможливорює з'ясувати позицію авторки щодо змістовного навантаження цих понять та їх співвідношення.

2. Позитивно сприймаючи пропозицію дисертантки розширити коло суб'єктів інноваційної діяльності та включити у це коло державу, державні органи та органи місцевого самоврядування, необхідно зауважити, що без належної дослідницької уваги залишена можливість участі в інноваційній діяльності Автономної Республіки Крим та територіальних громад, як учасників цивільних правовідносин. З огляду на зроблені у роботі висновки така участь без належного обґрунтування не розглядається.

3. Розглядаючи особливості укладання договорів у сфері інноваційної діяльності, дисертантка звертає увагу, що на стадії переддоговірних перемовин учасниками цих перемовин часто розкривається інформація, яка є об'єктом правової охорони. Однією із правових гарантій того, що така інформація не буде розголошена третій особі, є укладання договору про не розголошення інформації (NDA). З огляду на непоіменованість цієї договірної моделі та динаміку її застосування в сфері інноваційної діяльності, у роботі доречно було би більше уваги приділити особливостям укладання та виконання такого роду договорів.

Ще однією договірною моделлю у сфері інноваційної діяльності, що мінімізує ризики розкриття інформації є опціонний договір, який укладається особами, котрі зацікавлені у реалізації ліцензійних договорів. Така договірна модель недостатньо досліджена у вітчизняній доктрині. Вважаємо, що рецензована робота могла б стати одним наукових доробків, присвячених опціонним договорам.

Дотримання правил академічної доброчесності. Аналіз тексту дисертації вказує на відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі зроблено посилання на джерела інформації при використанні дисертанткою наукових ідей, доктринальних напрацювань, тверджень, відомостей та дотримано вимог законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності дисертантки, використані нею методики дослідження та джерела інформації.

У рецензованій науковій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, сфабрикованих відомостей та фальсифікацій.

Висновок. Дисертаційне дослідження Холявки Софії Володимирівни на тему «Цивільно-правові договори у сфері інноваційної діяльності» відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами і доповненнями від 21 березня 2022 року № 341 та від 19 травня 2023 року № 502). Дисертаційне дослідження є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які вирішують науково-практичні завдання у сфері регулювання договорів інноваційного характеру, що має істотне значення для розвитку науки цивільного права, а її авторка Холявка Софія Володимирівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського
національного університету**

Інна ЗАЙЦЕВА-КАЛАУР